

Atlas over danske ferskvandsfisk

Anmeldt af Carsten R. Kjaer, red@aktuelnaturvidenskab.dk

■ Ordet "atlas" giver for mig associationer til voluminøse bøger, det er svært at få plads til i bogreolen. Og i den forstand lever *Atlas over danske ferskvandsfisk* for så vidt op til forventningerne. Ikke så meget på grund af formatet, der nærmer sig A4 størrelse – men på grund af de 700 sider, der gør bogen til lidt af en udfordring at håndtere. Men mere om det senere.

Atlas over danske Ferskvandsfisk er resultatet af et samarbejde mellem forskere fra DTU Aqua og Statens Naturhistoriske Museum, som ved en systematisk gennemtrawling af historiske kilder og nye feltundersøgelser har kortlagt alt hvad der er værd at vide om de danske ferskvandsfisk. Mere end 100.000 registreringer af fisk udgør grundlaget for den monumentale bog, der nu er udkommet.

Der er tale om en både flot og læseværdig bog – det vil jeg gerne slå fast med det samme! Og så vil jeg skynde mig at tilføje, at jeg på ingen måde er fiskeekspert, så min anmelderposition er den potentielle brugers. Min forstand på fisk stammer fra en livslang interesse for lystfiskeri – en interesse jeg for øvrigt deler med skønsmæssigt 600.000 andre danskere.

Lystfiskeren i fokus

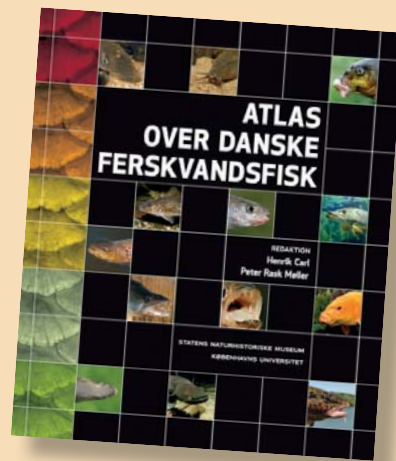
En "lystfiskertilgang" til at læse bogen virker heller ikke helt tosset, al den stund, at en gennembladrning af bogen afslører mange flotte billeder, hvoraf mange er meget "lystfiskeragtige". Der er således billeder af glade lystfiskere, der fremviser deres rekordfangster, af folk, der fisker og der er nærbilleder af fiskegrej. Umiddelbart ville man

i en bog bygget på et kæmpe-mæssigt forskningsprojekt have forventet et udvalg af mere traditionelle nørdebilleder støvsuget for mennesker. Sådanne billeder er der selvfølgelig også mange af (og de har også høj kvalitet), men man får klart et indtryk af, at bogen er skrevet af – og i høj grad henvendt til – folk, der har fået deres passion for fisk gennem fiskeriet.

Dette afspejles også i teksten, idet der udover alle de faglige beskrivelser af de enkelte fisks kendetegn, slægtskabsforhold, udbredelse, økologi mv. også er ret udførlige beskrivelser af, hvordan man kan fange dem. Denne fokus på brugernes – læs lystfiskernes og til dels også akvarie-entusiasters – interesser gør i mine øjne bogen til mere end et traditionelt opslagsværk, der blot vil stå og samle støv i reolen. For mig at se er det rent formidlingsteknik et rigtig godt valg. Og så hører det med til historien, at lystfiskere faktisk har været en væsentlig kilde til information for atlas-projektets medarbejdere, ligesom lystfiskere formodentlig er den direkte årsag til, at bestemte fisk overhovedet findes i vore vande – enten fordi fiskene er blevet udsat for at blive fanget eller er blevet brugt som agnfisk.

Fornøjelig læsning

Et opslagsværk læser de færreste fra ende til anden, men bruges enten som – ja, opslagsværk – eller til at bladere rundt i til almindelig fornøjelse. Og fornøjelser kan man få mange af, hvis man har blot den mindste interesse for fisk. Udover billedsiden, der som nævnt er meget appetitlig, bugner teksten med interessante og sjove oplysninger.

Blot for at give nogle eksempler på, bed jeg f.eks. mærke i, at den fineste form for husblas tidligere blev lavet af den inderste hinde af størens svømmeblære, at ålen er en af de få fisk, der kan svømme baglæns ligesom dens larver kan klatre op af en lodret væg blot der er ujævnheder at støtte sig til. Løjens skæl er angiveligt de bedste at lave kunstige perler af, og sølvkarusser i de danske vande er i virkeligheden forvildede guldfisk, som folk har sat ud i søer og damme, når de blev trætte af dem. Den europæiske bitterling har været brugt som graviditetstest, fordi hunnen udvikler sit lange læggerør, når hormonholdig urin fra en gravid kvinde indsprøjtes i den. Ja, og så kendes smelten let fra andre lignende arter på sin tydelige lugt af agurk. Og sådan er der et utal af historier at hente.

Papir eller digitalt?

Jeg kan i sagens natur ikke udtale mig om, hvorvidt der er faglige fejl eller andre faglige skævheder i bogen. Jeg kan blot konstatere, at bogen virker meget velgennemtænkt og velstruktureret i sine beskrivelser af de enkelte fisk, så man let kan finde frem til de afsnit,

man gerne vil fordybe sig i og springe let og elegant hen over andet. Og selvom sproget er holdt i en faglig tone med bl.a. brug af traditionelle referencer, så burde enhver fiske-nysgerrig kunne forstå og få udbytte af at læse i bogen.

Min eneste anke er faktisk, at bogen er voldsomt stor. Det skyldes selvfølgelig forfatterens ønske om at "få det hele med", så den bliver det ultimative fiskeværk. Men når resultatet bliver et monsterværk, der simpelthen er svært at læse i og bære rundt på, så er en relevant overvejelse, om man ikke burde udnytte nutidens digitale muligheder og opdele værket i en appetitvækkende og fortællende papirudgave, og en mere tung, beskrivende opslagsdel på nettet. Det burde efter min mening være fremtidens tilgang til opslagsværker – og man kunne jo passende overveje det i forbindelse med det kommende *Atlas over danske saltvandsfisk*, som jeg allerede glæder mig til!

Henrik Carl & Peter Rask Møller (red): Atlas over danske ferskvandsfisk. Statens Naturhistoriske Museum, 2012. 700 sider, 399,- kr. ■

Kædereaktion

Historien om atombombens tilblivelse

Anmeldt af Klaus Seiersen, fysiker, ph.d., kls@phys.au.dk

Den tyske forfatter Hubert Mania studerede oprindeligt sprog, men en glødende interesse for naturvidenskab førte til, at forfatterskabet drejede over på bøger om fysik og matematik.

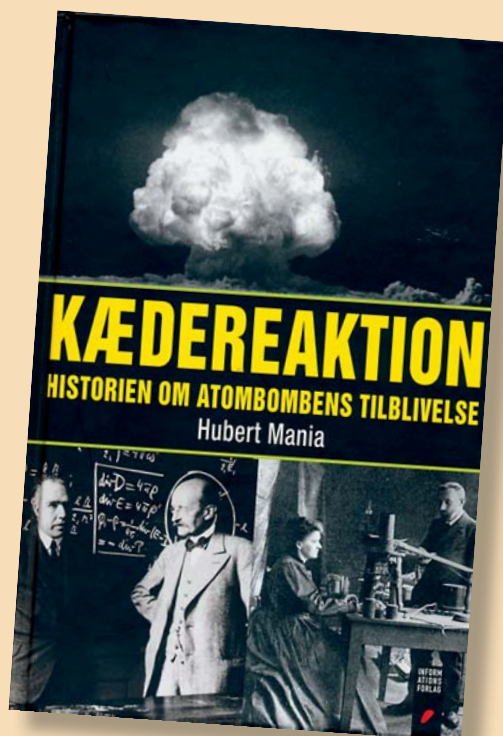
I bogen "Kædereaktion" fortæller han 150 års historie om udviklingen af atombomben. Med udgangspunkt i opdagelsen af det radioaktive grundstof uran, følger vi et hav af forskeres bidrag til den lange proces med kemisk oprensning af grundstoffer, undersøgelser af den mærkværdige radioaktivitet, det teoretiske arbejde med forståelsen af atomernes struktur, og endelig den teknologiske udfordring med at koge al den nye viden sammen til et fungerende våben, hvis styrke – både militært og politisk – var svært at rumme for selv de forskere, der var dybt involveret i projektet.

En medrivende historie

Det er en levende fortælling i nutidsform, hvilket har fået danske anmeldere til at kalde Hubert Mania for *storyteller* og sammenligne bogen med både et filmmanuskript og en kriminal- eller spændingsroman.

Og det er en medrivende historie. Der fortælles om forskere, der i videnskabens navn udsætter sig selv for store stråledoser, kemikere der bidrager til verdenskrigene med udvikling af giftgas, og de første stråleulykker som følge af en fascination af og efterfølgende skødesløs omgang med radium.

Fortællingen sammenstykker af et væld af historier og anekdoter, og enkelte gange kan det godt give et lidt rodet billede, især når der i den hek-

tiske beretning springes i rum og tid samt rundt i det kæmpemæssige persongalleri. Netop persongalleriet kan være svært at finde rundt i selv for undertegnede, der har en mangeårig interesse i fysikkens historie, men det er i virkeligheden ikke så vigtigt for helheden.

Brat afslutning

Bogen slutter efter min mening alt for brat med afprøvnin-gen af den første atombombe i New Mexico. Jeg har ikke nødvendigvis brug for, at historien føres over i Hiroshima og Nagasaki og derfra videre til Den Kolde Krig og de politiske aspekter af bomben, men når bogen er gået så meget i dybden med tekniske detaljer, savner jeg et kort efterspil om, hvad man lærte af den første prøvesprængning. Ligeledes

kan man mangle en opfølgning på et par af hovedpersonernes senere skæbne. For eksempel efterlader vi tyske Werner Heisenberg og hans kolleger i britisk fangenskab i Cambridge, men vi hører aldrig om hans reaktion på det vellykkede Manhattan-projekt.

Bogen har enkelte oversætter- og stavfejl, der af og til er mindre irritationsmomenter, men alt i alt er bogen yderst underholdende og lærerig, og den kan absolut anbefales til både fagfolk og lægfolk med interesse for teknologi- og videnskabshistorie.

Hubert Mania: Kædereaktion – Historien om atombombens tilblivelse. Informations Forlag, 2012. 332 sider, 299,- kr. ■

Danmarks dejligste natur

Egil Holm har nu afsluttet sin 3-binds "naturkanon" med et bind om de 24 bedste naturområder, som alle danskere bør kende ifølge Miljøministeriets naturkanon-liste. Til brug for bogen har forfatteren fløjet over det meste af Danmark for at få billeder af landskaberne, lige som han har besøgt dem til fods med fotografiapararatet. De mange fotos udgør grundstammen i bogen, og skulle gerne give læseren lyst til at besøge de portrætterede steder.

Egil Holm: Danmarks dejligste natur fra fly og fod – Danmarks naturkanon 3. Egil Holms forlag 2012. 249,- kr.

Kannibalisme

Juninummeret af Natur og Museum handler om kannibalisme. Kannibalisme er et fænomen omgærdet af uhygge og tabu, selvom det er forekommet gennem hele menneskets udviklingshistorie. I dyreriget er fænomenet udbredt og kendes såvel fra mikroorganismer som hos edderkopper, insekter, fisk, krybdyr, fugle og chimpanser. Der er med andre ord tale om et kompleks biologisk og kulturelt fænomen, som biologen Jørgen Toft kaster et videnskabeligt blik på.

Jørgen Toft: Kannibalisme. Natur og Museum nr. 2/2012. Naturhistorisk Museum. 36 sider, 60,- kr. (+forsendelse).